

ваят техния държавен, политически и културен облик на равнище, характерно за мнозинството от етническите общности на света, достигнали степента на народностно и национално развитие. Тяхната организираност се е развила предимно в условията на чергаруващия начин на живот, който е неспособен да ги обхване за дълго като етническа общност, региони и континенти.

Едновременно с това, **на трето място**, тяхната, наложена им от историческата съдбовност, трудово-професионална квалификация не им позволява да се предложат на другите етноси, в земите на които се настаняват, като цялостно етническо формирование. Със своите професии и занаяти те успяват да намират препитания предимно върху основата на индивидуалната и малкогруповата си реализация, - и то независимо дали тя е свързана с позитивна (макар и социално непрестижна) или негативно (девиантна и дори престъпна) дейност.

Социално "дънната" определеност, липсата на собствена държавност и писмена култура, социално-непрестижната трудово-професионална квалификация - ето трите основни условия, фактори и причини, формиращи спецификата на ромската душевност в отличие от душевността на другите етноси. Спецификата на тази душевност, естествено, формира и разгръща в нея две взаимнопротивостоящи си тенденции. Едната тенденция се изразява в масовото и трайното примирение с историческия трагизъм в живота на ромите, ограничаваща тяхната активност само до борбата за физическото оцеляване на рома като личност и общност. Другата тенденция пък се изразява в постоянно функциониращия стремеж на ромите да се покажат пред "другите" в такава светлина, която видимо ги изравнява с тях, и дори в отделни пунктове ги надминава в сферата на любими техни професии и занаяти.

Оттук и странните на пръв поглед ориентации на ромите към определени професии и занаяти. Ще взема като пример ромското участие в световното цирково изкуство. За рома това е не само друг повод и начин за продължаване на вековните традиции на циганите "да скитат по света", както на пръв поглед може да изглежда. За него това участие е по-